

РЕЦЕНЗИЯ

От: *проф. д-р Таня Петрова Парушева*
УНСС, катедра „Икономика на туризма”
Научна специалност „Икономика и управление (глобализация в туризма)”

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по *научна специалност „Икономика и управление (туризъм)”* в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: заповед № 103/18.01.2021 г. на Зам.-Ректора по НИД на УНСС за утвърждаване състава на научното жури и решение на научното жури от 08.02.2021 г.

Автор на дисертационния труд: *Ралица Валентинова Георгиева*
Тема на дисертационния труд: *„Иновации на специализираните продукти на туроператорите в деловия туризъм”*

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към *катедра „Икономика на туризма”, факултет „Икономика на инфраструктурата”* на УНСС по *научна специалност „Икономика и управление (туризъм)”*, съгласно Заповеди на Ректора на УНСС №№ 715/22.03.2016 г. и 444/20.02.2020 г. Обучението е осъществено в *редовна и задочна форма* в периода 2016 – 2020 г.

Ралица Георгиева завършва Университета за национално и световно стопанство (УНСС), ОКС „Бакалавър”, специалност „Икономика на туризма” (2014 г.). Придобива ОКС „Магистър” по специалност „Икономика на туризма” (2015 г.) също в УНСС.

Професионалното ѝ развитие започва като администратор рецепция в хотел „Парк Инн”, София (2013 – 2017 г.). Продължава работа като служител маркетинг и продажби в туристическа агенция „Премиер турс” ЕООД (02.2017 – 12.2017 г.). Понастоящем е служител в отдел „Продажби” в хотел „Зорница Фемили Естейт” – част от френската асоциация Relais & Chateaux (Риле и Шато), предлагащ услуги по винен туризъм от високия сегмент.

Ралица Георгиева е зачислена в **редовна докторантура** със заповед № 715/22.03.2016 г. на Ректора на УНСС в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки”, професионално направление 3.8. „Икономика”, научна специалност „Икономика и управление (туризъм)” към катедра „Икономика на туризма”. Обучението е трансформирано в **задочна форма** със Заповед № 444/20.02.2020 г. на Ректора на УНСС.

Докторант Ралица Георгиева завършва работата, предвидена в **индивидуалния учебен план**. Успешно полага задължителните **докторантски изпити** по професионално направление 3.8. „Икономика” от **Блок А** и изпитите за научна специалност „Икономика и управление (туризъм)” от **Блок Б** със следните резултати:

- Методология и методика на научните изследвания – Отличен (6);
- Икономикс – Отличен (6);
- Статистически методи и иконометрични модели в изследователската дейност – Мн. добър (5);
- Консултинг в туризма – Отличен (6);
- Здравен мениджмънт в туризма – Отличен (6);
- Реферат по темата на дисертационния труд – Отличен (6).

Реализира общо **60 кредита** от докторантските дисциплини.

По време на обучението си като докторант взема участие в **учебния процес** по дисциплините „Екскурзоводско обслужване”, „Туроператорска и агентска дейност” на английски език и „Международен туризъм”. Член е в екипите на **два научноизследователски проекта**: университетски проект на тема „Управление на туристическите дестинации и развитие на специализирани видове туризъм”, с ръководител доц. д-р Мариана Янева и проект по ФНИ на тема „Развитие на туристическите райони в България, чрез моделиране на иновативни подходи при специализирани видове туризъм”, с ръководител доц. д-р Николай Цонев. Атестирана е с **положителна оценка**.

Дисертационният труд е депозиран в катедра „Икономика на туризма” при УНСС на 14.12.2020 г. Той е обсъден на Разширен катедрен съвет на катедра „Икономика на туризма”, Протокол № 68/11.01.2021 г. Отчислена е с право на защита със заповед № 132/19.01.2021 г. на Ректора на УНСС, считано от 12.01.2021 г. Процедурните изисквания са спазени.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният за рецензия дисертационен труд на докторант Ралица Георгиева, авторефератът и научните публикации, свързани с

дисертационния труд са резултат от самостоятелно научно изследване. **Структурата** на дисертационния труд почива върху добре обоснована логика, последователност и връзка между третираните проблеми. Състои се от увод (7 стр.), изложение в три глави (251 стр.), заключение (6 стр.), списък на използваните литературни източници (17 стр.) и 3 приложения (8 стр.). Разработката е в **обем** от 292 страници. В основния текст са илюстрирани 46 фигури и 6 таблици.

Аргументирано и убедително са открити **актуалността и значимостта** на изследваната проблематика. Изследвани са иновациите на специализираните продукти на туроператорите в деловия туризъм.

Основната цел на дисертационния труд е ясно и точно дефинирана – „да се предложи интегриран модел под формата на технологично предписание за усъвършенстване на специализираните продукти на туроператорите по делови туризъм, посредством прилагането на продуктови, технологични и организационни иновации. С постигането на целта ще се диференцира (обособи) продуктовото предлагане в дестинациите по делови туризъм при фирмите доставчици, както и при туроператорите, специализирани в тази насока, за повишаване на конкурентоспособността на същите”. Постигането на целта е осъществено, чрез решаването на **10 изследователски задачи**.

Правилно са разграничени **обектът** на изследването – „специализираните продукти на туроператорите по делови туризъм. Извеждат се подвидовете на МІСЕ комплекса – срещи, инсентив (мотивиращи) пътувания, конференции, изложения и свързаните с тях мотиви за предприемане на делово пътуване и профил на деловите туристи, които служат като насоки при формирането на конкурентни специализирани туристически продукти” и **предметът** на изследването – „създаването на иновативни пакетни продукти по делови туризъм от туроператорите, базирани на новите тенденции за комбиниране на повече от един специализиран вид туризъм”.

Подходящо е формулирана **изследователската теза** „въвеждането на иновации на специализираните продукти на туроператорите по делови туризъм дава възможност да се диференцира тяхното продуктово предлагане и служи като инструмент за привличане на туристите в дестинациите (туристическите райони)”. Правилно са дефинирани **3 работни хипотези**.

Ограниченията, съпътстващи дисертационния труд, са: времеви – за периода на провеждане на емпиричното изследване; за представителността на извадката; за акцента върху преживяването на туристите и селектирането на пет специализирани места за настаняване.

Източниците на информационно осигуряване са разнообразни, в т.ч. монографии и научни трудове на български и чуждестранни автори, разглеждащи проблематиката относно МІСЕ туризма; специализирани издания на стопански и туристически организации; закони и нормативни актове в областта на туризма; доклади от регионални, национални и международни конференции; статистически издания на международни туристически организации.

Използваната научна литература включва 210 заглавия, от които 36 на кирилица, 90 на английски език, 7 нормативни уредби и 77 интернет източника. Докторант Ралица Георгиева **познава добре** концепциите на известни автори по изследваната проблематика и успешно ги интерпретира. Литературните източници са ползвани **добросъвестно и коректно**.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Съдържанието на дисертационния труд свидетелства, че докторант Ралица Георгиева е реализирала **задълбочено научно изследване** и много добро **практическо доказателство** на авторовите цел и задачи. **Стильт** е стегнат и точен. Текстът е написан на разбираем **научен език**.

В **увода** е представена логическата рамка на изложението. Обоснована е необходимостта от изследване на иновациите на специализираните продукти на туроператорите в деловия туризъм.

Първа глава на дисертационния труд **„Теоретична рамка на деловия туризъм”** разглежда възникването и развитието на деловия туризъм. Специално внимание е отделено на значимостта, характеристиката и теоретичните концепции за делови туризъм. Изследователският интерес е насочен към структурата и класификациите на МІСЕ туризма. Анализирани са тенденциите в развитието на туристическият пазар на деловия туризъм.

Във **втора глава** на дисертационния труд **„Методология на изследването на специализирани продукти в деловия туризъм”** вниманието е фокусирано върху специализираните продукти по делови туризъм в контекста на туроператорската дейност. Проучена е нормативната база и възможностите за развитие на дестинации за делови туризъм. Поставен е акцент на иновациите на продуктите на деловия туризъм.

В **трета глава** на дисертационния труд **„Емпирично изследване на специализирани продукти в деловия туризъм”** са представени критериите и методите на емпиричното изследване. Извършени са анализ и обобщение на резултатите от емпиричното изследване. Създаден е

интегриран модел под формата на предписание за иновации на туристическия продукт. В **заключението** са обобщени основните анализи и изводи от проведеното изследване.

Използваната методология се основава на комплекс от научноизследователски подходи и методи. Те са анализ и синтез, индукция и дедукция, системен подход, експертен анализ, сравнителен анализ, статистически и дескриптивни методи, анкетно проучване, интервю.

Откритите **научни и научно-приложни резултати** представляват оригинален принос в науката за туризма. Те дават основание за извода, че целта на дисертационния труд е **постигната**. Изследователските задачи са **изпълнени**. Изследователската теза е **потвърдена**. Формулираните хипотези са **доказани**.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Докторант Ралица Георгиева **правилно е формулирала приносите** в дисертационния труд. Представената справка за приносите оценяваме като коректна и реално отразяваща постигнатите резултати.

По наше мнение, в дисертационния труд ясно се открояват следните **научни и научно-приложни приноси**:

първо – извършен е преглед и е направена систематизация на развитието на деловия туризъм от древните цивилизации до наши дни. На тази основа са изведени основните характеристики на деловия туризъм в началото на второто десетилетие на XXI век;

второ – изведен е организационно-управленски модел за функциониране на асоциациите по делови туризъм, по примера на добрите практики в света, който може да бъде приложен в България;

трето – проведен е приложен анализ относно факторите на интегрирания иновативен модел на делови туризъм, по модела на Christian Cooper;

четвърто – създаден е усъвършенстван иновативен модел (по отношение на организационно-управленската структура) по интегриран делови и винен туризъм, който задоволява повече от един потребителски мотив, приложим на всички нива в управлението на туризма в България.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторант Ралица Георгиева има **14 научни публикации**, пряко свързани с тематиката на дисертационния труд – **3 статии** в съавторство, в т.ч. 1 на български и 2 на английски език, и **11 научни доклада**, в т.ч. 6 самостоятелни и 5 в съавторство; от тях 8 на български и 3 на английски

език. Статиите са публикувани в научни списания, а научните доклади са реализирани от участия в международни научни конференции и симпозиум.

Публикациите на докторант Ралица Георгиева са **представителни** и осигуряват достатъчно **разпространение на резултатите** от изследването сред академичната общност и заинтересованите среди от туристическия бизнес. Научната продукция, посветена на третираната проблематика, превишава **количествените изисквания** за необходими публикации при защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е в обем от **67 страници**. Той коректно кореспондира с дисертационния труд и достоверно представя в синтезиран вид изследваните проблеми. Съставен е от **6 части**, които включват: 1). обща характеристика на дисертационния труд; 2). структура на дисертационния труд; 3). синтезирано изложение на дисертационния труд; 4). справка за приносите в дисертационния труд; 5). публикациите, свързани с дисертационния труд; 6). декларация, потвърждаваща авторския продукт на дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

На вътрешно-катедреното обсъждане към дисертационния труд бяха отправени някои бележки и препоръки, които са отразени добросъвестно. Те подобриха общото представяне на разработката, като самостоятелно изследване с безспорни научни и научно-приложни приноси.

Бих си позволила да препоръчам, в бъдещата си работа докторант Ралица Георгиева да продължи изследователската си дейност в областта на иновациите в туризма, в частност на винения туризъм.

За достойна защита отправям следния въпрос към докторанта:

Какво основно конкурентно предимство може да бъде открито във връзка с иновациите в бизнес хотелите в туризма?

8. Заключение

С убеденост давам **положителна оценка** на дисертационния труд на тема „Иновации на специализираните продукти на туроператорите в деловия туризъм”. Потвърждавам, че той изцяло **съответства на изискванията** на ЗРАС в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за учебната дейност на УНСС – част трета „Доктор“.

Дисертационният труд е **научноприложно решение** на реален практически проблем с обществена значимост и може да се използва за стимулиране на иновациите в деловия туризъм. Докторантът притежава задълбочени теоретични знания в областта на туризма и способности за провеждане на самостоятелни научни изследвания.

Предлагам на уважаемите членове на научното жури да вземат решение **„ЗА”** присъждането на **образователната и научна степен „доктор”** в област на висшето образование **3. „Социални, стопански и правни науки”**, професионално направление **3.8. „Икономика”**, научна специалност **„Икономика и управление (туризъм)”** на **РАЛИЦА ВАЛЕНТИНОВА ГЕОРГИЕВА** – задочен докторант в катедра „Икономика на туризма” към факултет „Икономика на инфраструктурата” при УНСС.

09.02.2021 г.
София

Рецензент:
(проф. д-р Таня Парушева)